

ET LITE STYKKE NORGE

Oppbygning

Filmen begynner med bilder av daværende statsminister Kjell Magne Bondevik på åpningen av Nobels Fredssenter i 2005. Bondevik snakker om Norge som fredsnasjon og forbilde. Deretter får vi bilder av krig og en fortellerstemme snakker om USAs angrep mot Afghanistan.

Selv om fortelleren ikke formulerer noe tydelig 'problemstilling' skjønner man at temaet er Norges internasjonale rykte som fredsnasjon i forhold til sin faktiske rolle i krig.

Temaet går igjen gjennom filmen, men det er forskjellige innfallsvinkler og påstander som behandles. Man kan dele inn filmens innhold i følgende sekvenser:

- Norges rolle i krigen i Afghanistan

- (det offentlige) Norges rolle i krigen i Irak

- Rederi Wilh. Wilhemsens rolle i amerikansk våpentransport til Irak

- Aker Kværners rolle på Guantanamo-basen på Cuba

- Utlån av norsk våpenutstyr i Irak-krigen

- Den internasjonale våpenmarkedet, omstridte våpen og norske produsenters rolle

- Dynos rolle i produksjon av Hellfire-raketter

Den første sekvensen med Bondevik og de første bildene av norske styrker i Afghanistan er filmens innledning. Temaet: Norge som hyklersk 'fredsstat' som egentlig gir aktivt støtte til krig, blir etablert. Ved å la statsministeren snakke om Norge som forbilde får man et bilde av Norges etos som det bygget opp internasjonalt.

Sekvensene ledes inn med en tittel (de første to er slått sammen under tittelen 'Krigen mot terror'). Alle er bygd opp på omtrent samme måten: en fortellerstemme leder inn temaet, mens vi ser forskjellige bildeklipp. Bildene er ofte sterk kontrasterende (f. eks. norske ministre i møte vs. krigsscener i Afghanistan, våpenmessens luksuøse innretning vs. en brutal reklamevideo, tettstedet Hurum vs. bombing av byer i Libanon). Fortelleren kommer med påstander, som blir bekreftet eller illustrert med intervjuer. Et eksempel er i første sekvensen, hvor fortelleren sier at norske styrker har ryddet miner rundt noen amerikanske baser. Dette har ifølge han ikke noe humanitært effekt fordi sivilbefolkningen ikke går dit uansett. Etter det blir lederen i mineseksjonen av Norsk Folkehjelp spurt om han synes dette har noe humanitært effekt. Han benekter det, og bekrefter sånn det fortelleren allerede har sagt. Slikt bygger filmmakeren opp sin egen etos: det han sier blir støttet av eksperter.

Noen ganger slutter sekvensen med å nevne aktører som ikke ville medvirke i filmen. Dette gir et negativt effekt på disse aktørenes etos. Vi trekker konklusjonen at de ikke vil medvirke fordi de er skyldige, på grunn av en almann idé om at uskyldige folk vil forsvare seg når de blir anklaget.

Argumentasjon

Filmen prøver å anklage Norge som en hyklersk nasjon. Det blir skapt kontrast på hvordan folk framstiller seg selv og hvordan det egentlig er bak skjermen. Aker Kværner og Wilh. Wilhelmsen blir brukt som et symbol for Norge, som flinke bedrifter som har jobbet seg frem i verden.

Det er interessant at Norge blir framstilt som én ting. Både regjeringen og norske bedrifter blir anklaget. Man kan indentifisere tre grupper intervjuobjekter:

- Vitnene, som ofte jobber i fredsorganisasjoner, eller har anerkjente stillinger som leger og advokater.

 - Disse blir framstilt som oppriktige og hardtarbeidende (mange av dem blir filmet mens de er på jobb, mens fortelleren introduserer dem).

- Forsvaret, 'gutta på bakken' som forklarer mer om de faktiske oppdragene. De blir framstilt som typiske soldater som utfører oppdragene som kommer ovenfra. Man skjønner at de ikke kan si mer om 'hvorfor'.

De slemme gutta. Dette er både regjeringen og ledelsen i de anklagede bedrifter som Kværner og Kongsberg. En del av dem gir aldri et intervju i dokumentaren, men de blir oppført med navn og, noen ganger, bilder. Vi ser f. eks. Kjell Inge Røkke på arkivbilder på seilbåt og på kongress. De blir framstilt som 'skurker' med en skjult agenda. Det blir aldri faktisk sagt at de er korruperte eller løgnere, men man får dette inntrykket gjennom assosiasjon. Det at noen ikke stiller på intervju blir brukt som en dramatisk effekt (navnene blir vist på en 'nøytral' svart skjerm). På den måte virker det også som argumentasjon mot dem.

Appellformer

Aristoteles skilte mellom tre appellformer i den klassiske talen: den rådgivende talen, rettstalen og festtalen. Det er selvfølgelig ikke mulig å dele en dokumentarfilm fra 2006 inn i en av disse kategorier uten videre. Men man kan si at filmen bruker elementer av en anklage (rettsstale). Det er Norge som blir anklaget, og filmskaperen kaller inn diverse vitner for å fortelle hva Norge har gjort.

Filmene bruker forskjellige knep for å formidle informasjon. Som i de fleste dokumentarfilmer brukes det en del intervjuer med folk som er involverte eller eksperter på temaet. Filmmakeren taler også direkte som en voice-over. Til slutt blir det gitt informasjon og titler på 'kapitler' i filmen på svart bakgrunn, med eller uten musikk i bakgrunnen.

Filmmakeren benytter seg mye av en teknikk som er kjent som kryssklipping. Teknikken blir særlig brukt på to måter:

Mens et intervjuobjekt snakker klippes det inn bilder som sånn forbindes med det intervjuobjektet snakker om. For eksempel når lederen i mineseksjonen av Norsk Folkehjelp snakker om landminer, blir intervjuet 'illustrert' med bilder av eksploderende miner.

Forskjellige, ofte sterk kontrasterende bilder blir klippet sammen sånn at det oppstår en assosiasjonsrekke. For eksempel blir bilder av kontoret til Aker Kværner kryssklippet med krigsbilder fra Irak og Afghanistan.

Musikk er også en måte å formidle synspunktene på. Gjennom musikk kan man forsterke argumenter, eller latterliggjøre andres argumenter. Musikk blir ofte brukt å skape en stemning, og når den dukker opp relativt sjeldent er virkningen ekstra stor. Totalt er det fire forskjellige 'temaer' som dukker opp:

Dramatisk musikk (strykeinstrumenter). Blir brukt i åpningsbildene, der vi ser salen i Stortinget. Dukker kort opp sent i filmen når vi ser Stortinget, og en gang mens det snakkes om våpenprodusenten Lockheed Martin.

Uregelmessig trommelyd i bakgrunnen. Brukt når det vises titler på 'kapitler' i filmen

Lav, litt trist pianomusikk. Blir brukt under bilder av skadede barn i Afghanistan, når vi ser kontoret til Aker Kværner og bilder av Guantanamo, og på en våpenseminar i London

Glad musikk, stemmer som synger uten ord. Blir brukt under bilder av voldsomme eksplosjoner og krigsscener og bilder av våpenmessen i London.

Musikk er en virkemiddel som virker sterk på patos, og effekten av de første to temaer er truende. Man skjønner at noe viktig og potensielt farlig er på gang bak Stortingsdørene. Det tredje temaet forsterker medfølelsen den første gangen det blir brukt. Det fjerde temaet er kanskje mest interessant fordi det er en stor kontrast mellom musikken og de brutale bildene som blir vist. Effekten er kynisk, og man får inntrykk at våpenprodusentene sitter og koser seg mens produktene sine blir brukt i krig. Dette har omtrent samme effekt som bilder av den gode maten på våpenmessen. Musikken illustrerer nordmenns naive måte å se på 'fred og krig og sånt'.

Språk

Film kombinerer verbalspråk og bildespråk. I denne filmen brukes det ofte bilder for å trekke en konklusjon.

Dette skjer blant annet i form av enthymemer (logiske slutninger hvor det mangler en del, sånn at publikum må trekke slutningen selv).

Et eksempel: Fortelleren snakker om et hemmelig oppdrag som norske soldater er med på. Han intervjuer en troppeleder, som bekrefter at han ikke kan si hva de holder på med. Rett etter det ser vi bilder av voldsomme eksplosjoner i terrenget. Selv om det aldri kommet et svar på spørsmålet, trekker man lett konklusjonen at de holder på med bombing. Publikum blir invitert til å fylle ut hullene med sin egen imaginasjon.

Både i bilder og verbalspråk virker filmen på etos av dem som blir framstilt. De 'slemme' blir latterliggjort med f. eks. bilder av et golfspill på våpenmesse og Aker-ansatte på Gullfisken som forklarer at de har det kjempegøy. Amerikanske soldater blir framstilt som skurker når de heier på en bombe i Irak og roper 'It's good to be an American! That's what it is supposed to do!' På samme måte blir det brukt bilder som framkaller patos og sympati med de som jobber med skadede barn og menneskerettigheter. Man ser f. eks. en gammel mann som triller et barn i rullestol i en hage. Filmene er fullt av sånne bilder som egentlig er irrelevante men som forsterker inntrykket av 'good' og 'bad' guys. Når sjefen i firmaet som lager Hellfire (helvetesild) raketter må forklare navnet ler han litt til slutt. Man får nesten inntrykk av at han er en slags djevil.

Filmen bruker mye metonymer. Det vil si at en del blir framstilt som en helhet, for eksempel når man sier at 'Norge tapte' når man egentlig mener det norske fotballaget. I filmen ser vi dette når f. eks. bygningen til Utenriksdepartementet blir vist når det handler om en avgjørelse de har tatt. Gjennom hele filmen blir også norske bedrifter eller personer framstilt som 'Norge'. Og når vi ser en demonstrasjon mot krig, betyr det ifølge filmen at 'det norske folket' er mot krig.

I oppbygningen av filmen blir repetisjon brukt som en kraftig virkemiddel. Dette virker sterkest når vi gang etter gang får navn til nye folk som ikke ville medvirke. I teori hadde man jo kunne sette alle navn til slutt, eller ikke vise dem i det hele tatt. Nå blir det brukt som en dramatisk effekt.

Tittelen 'et lite stykke Norge' henviser til Freia-sjokolade men også til en del av Hellfire-raketten i filmens siste del. Den lille delen blir en metafor for alle krigshandlinger, våpenhandel og hemmelige prosjekter Norge er med på.

Sjanger

Dokumentarfilmen blir av mange sett på som en objektiv sjanger. Dokumentaren skal avdekke sannhet, men man skal la begge partene forsvare seg. Det er imidlertid masse dokumentarer som åpenbart ikke er objektive. De mest kjente er kanskje filmene til Michael Moore. Denne dokumentaren faller inn i denne kategorien. Det skjønner man fort av den ironiske tittelen (som refererer til sjokolade) og starten av filmen.